

Asia: VN/27452/2020-OM-548

Julkisuuslain salassapitoperusteiden uudistustarpeiden kartoitus

Lausunnonantajan lausunto

Mitkä ovat mielestänne nykyisten julkisuuslain 24 §:n salassapitoperusteiden kehittämistarpeet? Puuttuuko nykyisistä salassapitosäännöksistä jotain olennaista? Kuvaile ja perustelkaa kehittämistarvetta mahdollisimman konkreettisesti.

Julkisuuslain 24.1 §:n 3 kohtaa voidaan soveltaa ainoastaan esitutkintaviranomaisiin, eikä kyseinen salassapitoperuste kata hyvinvointialueiden ja kuntien hallussa olevia selvityksiä tai muita asiakirjoja. Julkisuuslain 24.1. §:n 19 kohdan mukainen salassapito edellyttää, että asia on jo vireillä tuomioistuimessa. Viranomaisen hankkimat asiantuntijalausunnot ja erilaiset esiselvitykset eivät nykylainsäädännön perusteella ole salassa pidettäviä, vaikka ne tosiasiallisesti liittyisivät rikosoikeudelliseen vastuukysymykseen. Sääntelyä tulisi muuttaa siten, että momentin 19 kohtaa voisi soveltaa jo rikosilmoituksen tai haastehakemuksen jättämisen jälkeen.

Voimassa oleva julkisuuslaki asettaa julkisyhteisöt yksityisiä toimijoita heikompaan asemaan oikeudenkäynnin osapuolena, koska yksityisiin tahoihin julkisuuslakia ei sovelleta kyseisten valmisteluvaiheen tietojen osalta. Myös hyvinvointialueiden ja kuntien pitäisi voida käsitellä mahdollisia oikeudenkäyntiasioita luottamuksellisina jo selvitysvaiheessa.

HUS- yhtymä katsoo, että nykyinen turvallisuustilanne huomioon ottaen tulee turvallisuuteen ja varautumiseen liittyviä salassapitosäännöksiä arvioida uudestaan.

Salassapitoperusteiden uudistamisessa tulisi huomioida vähintään kriittiseen infrastruktuuriin, muihin turva-, varautumis- ja vastaaviin järjestelyihin ja myös julkisiin rakennuksiin liittyvien teknisten tietojen, rakennepiirustusten sekä paikkatietojen suojaus nykyisessä turvallisuustilanteessa.

24.1. § 7. kohta

HUS-yhtymä katsoo, että voimassa oleva julkisuuslaki ei kaikissa tilanteissa anna riittävää suojaa tietojärjestelmiin tai muihin teknisiin suojatoimiin liittyville tiedoille. Tietoturvan toteuttamisen näkökulmasta olisi perusteltua täsmentää, mitä teknisiä tietoja voidaan salata ja millä edellytyksin.

HUS katsoo, että julkisuuslain 24.1 §:n 8 kohdan muuttamista salassapito-olettamaan perustuvaksi säännökseksi tulee selvittää. Tietojen julkisuus tulisi siten olla mahdollista vain, jos tiedon

antamisesta ei ilmeisesti aiheudu vahinkoa tai vaaraa. Tietojen absoluuttinen salaamista vaihtoehtoisena ratkaisuna voisi myös selvittää.

Toisaalta salassa pidettävää tietoa pitää voida jakaa eri valtion viranomaisten, hyvinvointialueiden ja kuntien kesken, jotta voidaan tehdä tarvittavaa, lakisääteistä yhteistyötä turvallisuus- ja varautumistoiminnoissa.

HUSin näkemyksen mukaan olisi hyvä arvioida tulisiko Valtioneuvoston asetus asiakirjojen turvallisuusluokittelusta valtionhallinnossa koskea muutakin julkista sektoria, erityisesti kuntia ja hyvinvointialueita. Hyvinvointialueiden asiakirjoissa tämä koskisi lähinnä julkisuuslain 24.1 §:n 7 ja 8 kohtaa.

24.1 § 15. kohta Vaalirahoitukseen ja tarkastustehtävään liittyvät asiat olisi tarkoituksenmukaista erottaa erillisiksi kohdiksi. Tarkastuksen käynnissä ollessa siihen liittyvien tietojen ja asiakirjojen tulee olla salassa pidettäviä.

Julkisuuslain 24.1 §:n 20 kohtaan liittyen uudistuksessa tulisi arvioida sitä, kuinka suurelta osin julkisten hankintojen tarjousten tiedot voivat olla liikesalaisuuksia. Liikesalaisuuden käsite voimassa olevassa julkisuuslaissa ei ole selkeä (esim. hintojen ja hinnoittelun salassapito). Säännöksen jatkovalmistelussa on tärkeää ottaa huomioon se, että kyse on julkisten varojen käytöstä ja toisaalta myös tarjoajien/asianosaisten tiedonsaantitarpeet ja oikeusturva. Lisäksi on turvattava se, ettei sääntelyllä hankaloiteta julkisten hankintayksiköiden mahdollisuutta saada kokonaistaloudellisesti edullisia tarjouksia. Tarjousten vertailussa käytetyn kokonaishinnan tulisi olla julkinen tieto. Hyvinvointialueen asukkailla tulisi myös olla oikeus saada tieto hyvinvointialueiden hankintojen kokonaishinnoista. Miten voi vertailla esimerkiksi in-house sidosyksikön toiminnan kokonaistaloudellista edullisuutta, jos ei saa hintavertailutietoja edes kokonaishintojen tasolla.

Julkisuuslain 24 § 1 mom. 21-kohta sääntelee tutkimukseen liittyvien asiakirjojen salassapitoa. Ko. kohdan osalta on tulkinnanvaraista, missä tilanteissa asiakirjan luovuttamisesta, voi aiheutua haittaa toimeksiantotutkimuksen tai kehittämistyön toimeksiantajalle esim. lääke- tai lääkintälaiteryitykselle. Toimeksiantotutkimuksissa tulee lisäksi arvioitavaksi se, milloin on kyse julkisuuslain 24.1 §:n 20 kohdan tarkoittamasta liikesalaisuudesta. Yritysten kanssa tehtävissä toimeksiantosopimuksissa sovitaan käytännössä salassapidosta. HUS-yhtymän ja yliopistollisten hyvinvointialueiden lakisääteisiin tehtäviin kuuluu tutkimuksen tekeminen. On tärkeää, että salassapitosäännökset osaltaan tukevat suomalaisten tutkimusyksiköiden osallistumista kansainvälisiin lääketieteellisiin tutkimuksiin.

Jos julkisuuslain soveltamisalaa muutettaisiin mietinnössä ehdotetulla tavalla (Oikeusministeriön julkaisuja 2023:32, lakiehdotuksen 5 §), millaisia muutoksia tämä edellyttäisi salassapitoperusteisiin? Kuvaillaa ja perustelkaa muutostarvetta mahdollisimman konkreettisesti.

HUS-yhtymä viittaa 15.4.2024 julkisuuslain ajantasaistamista selvittäneen työryhmän mietinnöstä antamaansa lausuntoon. Julkisuuslain soveltamisen laajentaminen julkisyhteisön määräysvallassa oleviin yhteisöihin on ehdotetussa muodossa epäselvä ja tulkinnanvarainen ja edellyttää lisäselvitysten tekemistä. Myös vaihtoehtoisia tapoja lisätä avoimuutta tulee selvittää.

Julkisomisteiset yritykset ovat hyvin erilaisia ja erikokoisia. Osa niistä toimii huoltovarmuuskriittisellä toimialalla kuten osa HUS-yhtymän omistamista yhtiöistä.

Mm. yrityssalaisuuksiin, yritysturvallisuuteen , kriittiseen infrastruktuuriin ja huoltovarmuuteen liittyvät asiakokonaisuudet tulisi rajata lain ulkopuolelle kuten HUS on aiemmassa lausunnossaan todennut.

Oletteko tunnistanee tietojen tai asiakirjojen salassapitoa koskevaa erityislainsäädäntöä, joka on ristiriidassa julkisuuslain salassapitosäännösten kanssa? Jos julkisuuslain soveltamisalaa muutettaisiin mietinnössä ehdotetulla tavalla (Oikeusministeriön julkaisu 2023:32, lakiehdotuksen 5 §), aiheutuisiko soveltamisalan muutoksesta konkreettisia ristiriitoja nykyisen erityislainsäädännön kanssa tai tarvetta tarkentaa erityislainsäädäntöä?

Julkisuuslaki ja erityislainsäädäntöä muutettaessa tulisi ottaa huomioon salassapidon ja tietojen luovutusta koskevien säännösten kokonaisuus siten, että säännökset ovat selkeitä eivätkä ristiriidassa keskenään.

Terveystieteiden toimialalla sovellettavan julkisuuslain 24.1. §:n 25 kohta ja erityislakina sovellettavan asiakastietolain säännökset ovat osittain päällekkäiset. Julkisuuslain em. kohtaa tulisi HUS-yhtymän käsityksen mukaan selkeyttää.

Kyseisten lakien salassapitoajat poikkeavat toisistaan (JulkL tiedot ovat salassa pidettäviä 50 vuotta henkilön kuolemasta tai 100 vuotta ja asiakastietolain mukaan pysyvästi). Kyseiset salassapitoajat tulisi yhtenäistää.

Toinen säännös, joka voi johtaa tulkintaongelmiin on asianosaisjulkisuutta koskeva julkisuuslain 11 § ja asiakastietolain 8 luvun sääntely.

Potilastieto on erityisen suojeltava tieto potilaan oikeuksien ja potilaan hyvän hoidon toteutumisen kannalta. Potilastietoihin liittyviä tiedonsaantioikeuksia ei tule laajentaa, muuten kuin tarkkaan harkituissa ja valmistelluissa yksittäistapauksissa. Tiedonsaantioikeuksien tulee olla tarkkarajaisia siten, että tiedonsaantioikeus tai velvollisuus luovuttaa tietoja rajautuu käyttötarkoituksen kannalta välttämättömiin tietoihin. Terveystieteiden velvollisuudet luovuttaa salassa pidettäviä tietoja tulee harkita erityisen tarkasti.

Julkisuuslain salassapitosäännösten muutokset voivat aiheuttaa julkisten viranomaisten tietojärjestelmien muutostarpeita. Niiden rahoitus tulee ottaa huomioon hyvinvointialueiden rahoituksessa.

Miettinen Kristiina
HUS-Yhtymä - Jaana Vento, Laki- ja hallintoasioiden päällikkö